

Кузьмин Роман Ярославович

*кандидат історичних наук, старший викладач
кафедри Історії, музеєзнавства і культурної спадщини
Національного університету «Львівська політехніка»*

**З ІСТОРІЇ НАУКОВОЇ І ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ЛЬВІВСЬКА
ПОЛІТЕХНІКА» ПЕРІОДУ 1817-1939 РР.**

**Міжнародна наукова конференція «Higher Technical
School in Central and Eastern Europe: Origin, Present, and
Development Prospects»**

(4-5 листопада 2019 р., м. Львів)

Львів - 2019

Історія виникнення технічних навчальних закладів

- Значний вплив на появу навчальних закладів технічного профілю мала Велика французька революція (1789-1799 рр.) та війни Наполеона Бонапарта

1804 р.

2019 р.

- Ознакою змін стало скорочення кількості класичних університетів із 150 у 1700 р., до 83 у 1815 р., а у Франції в 1795 р. їх цілком ліквідовано і відновлено лишень у кінці ХІХст.
- За прикладом Франції Наполеон заохочував перетворення класичних університетів у фахові вищі школи в Іспанії, італійських і німецьких землях. За спостереженням дослідниці Каліни Бартніцкої, в цей час в освітній сфері у Європі активно йшли процеси “секуляризації, бюрократизації і спеціалізації”*.

*Bartnicka K. Uniwersytety europejskie na przełomie XVIII i XIX wieku // Kwartalnik Historii Nauki i Techniki, R.60, №1 (2015). S.20,22-23.

- Австрійський імператор Франц I прийняв рішення заснувати тривалу основу для технічної модернізації Австрійської імперії, одним із проявів якої стало заснування у Львові ц. к. Реальної школи (k.k. Realschule).

- У Галичині та решті земель імперії Габсбургів домінувала традиція, що освіту мають переважно отримувати аристократичні та заможні верстви промислово-торгівельної верхівки суспільства. Поява реальних шкіл, які спочатку не користувались популярністю серед нобілітету, давала можливість соціального ліфту для дітей міщан і дрібних підприємців середнього достатку Галичини.

Структурні підрозділи технічного навчального закладу

Вони були необхідною запорукою прикладного навчання студентів та наукової роботи викладачів.

- Лабораторії;
- Кабінети із науковими колекціями;
- Бібліотека

Так, станом на **1840 р.** у ц. к. Реально-торгівельній академії були:

1-й поверх

- Хімічна лабораторія;
- Технологічний кабінет

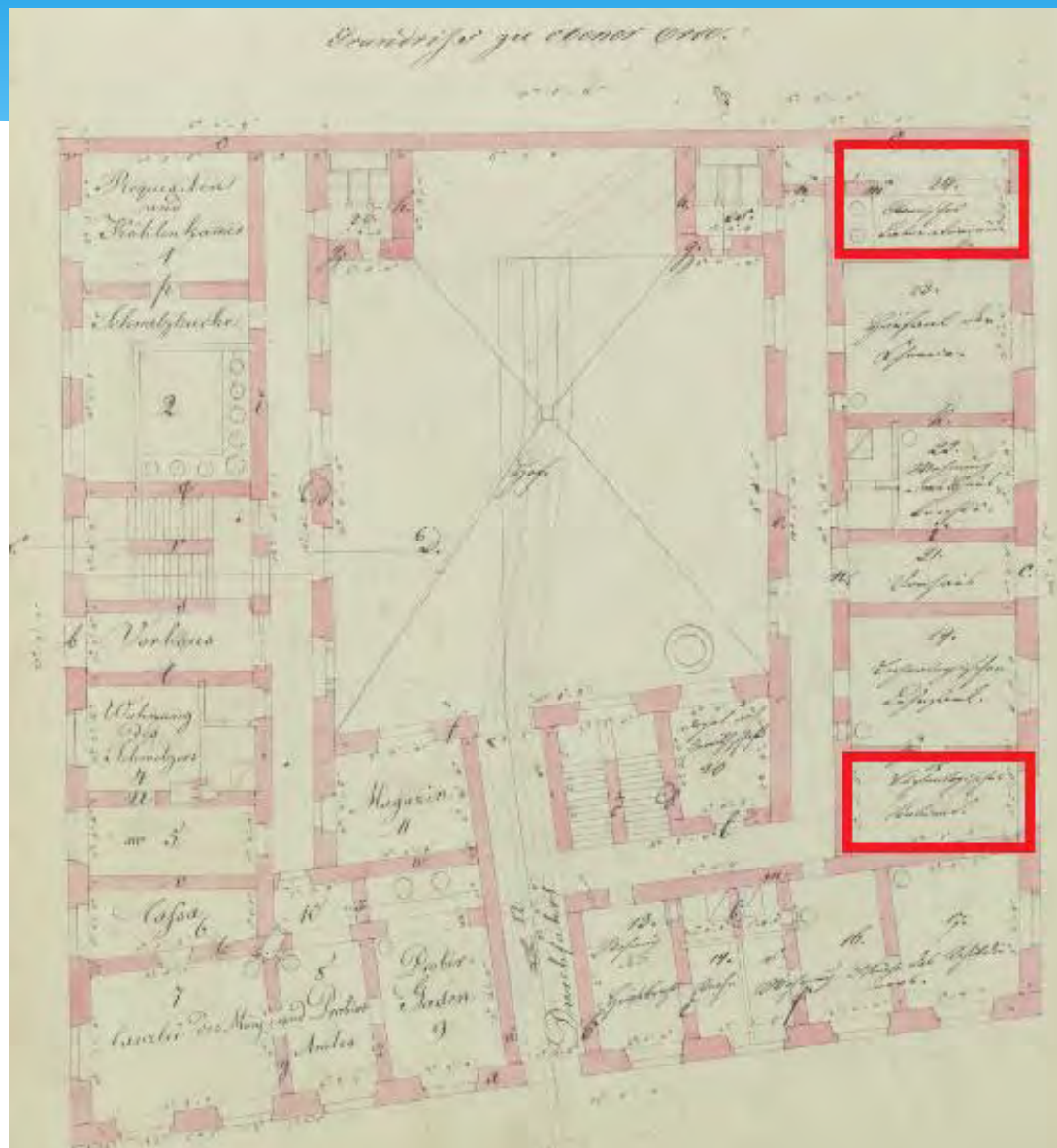
2-й поверх

- Натуралістичний кабінет;
- Фізичний кабінет;

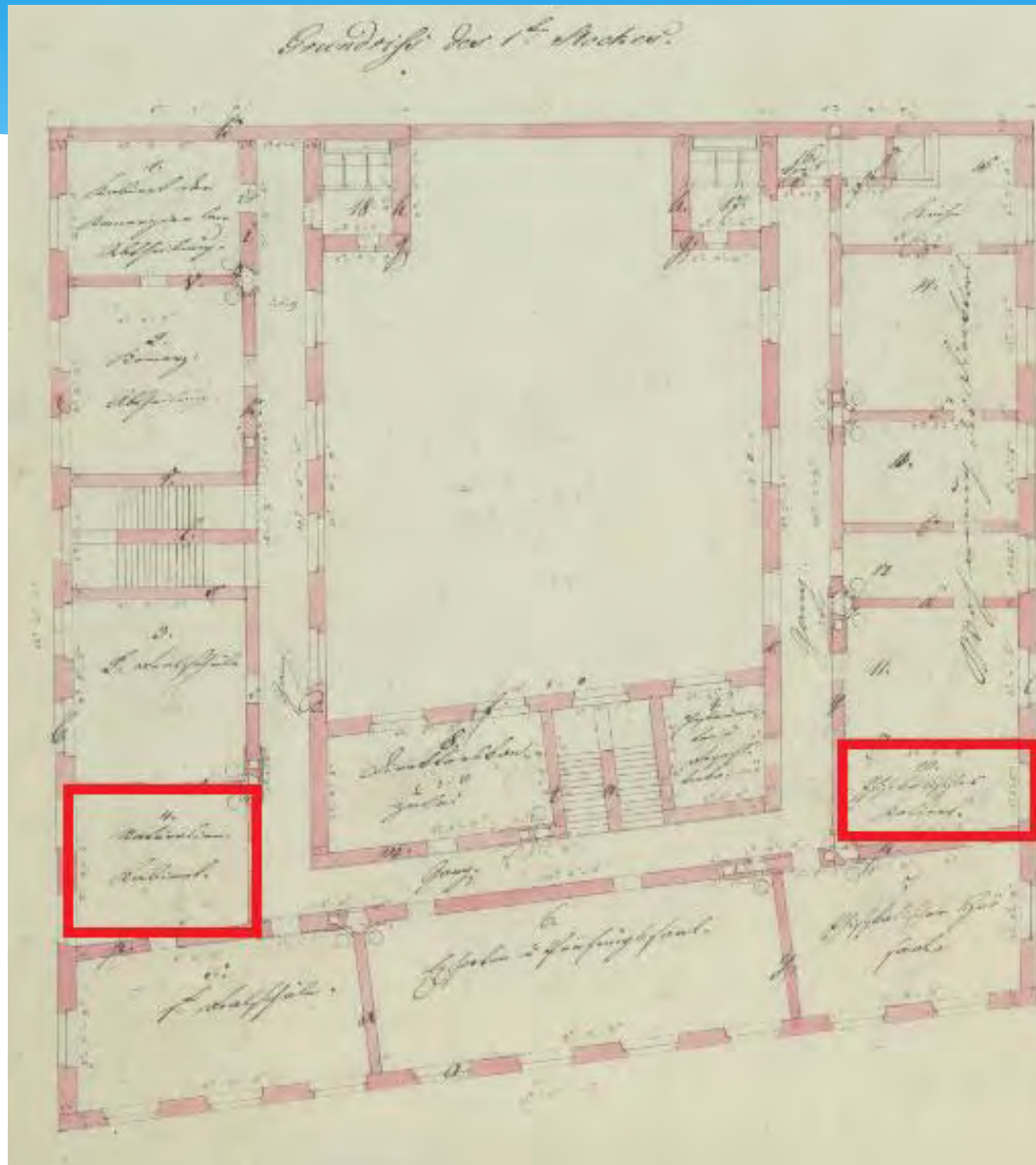
3-й поверх

- Кабінет механічних моделей;
- Кабінет будівельних моделей

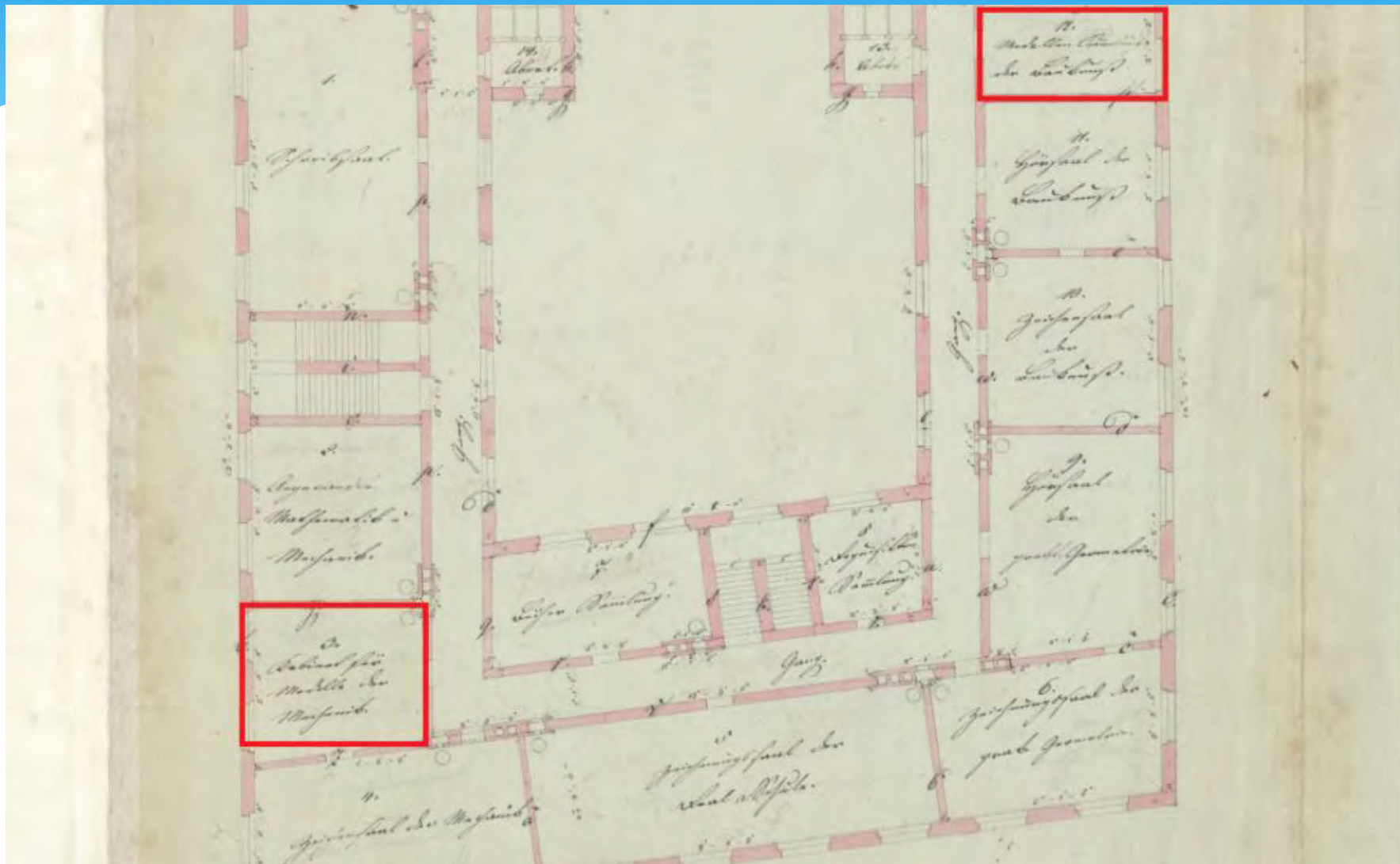
Приміщення ц. к. Реально-торгівельної академії (к.к. Real- und Handels Akademie in Lemberg) (1840 р.) 1-й поверх

Приміщення ц. к. Реально-торгівельної академії (k.k. Real- und Handels Akademie in Lemberg) (1840 р.) 2-й поверх

Приміщення ц. к. Реально-торгівельної академії (k.k. Real- und Handels Akademie in Lemberg) (1840 р.) 3-й поверх

Революція 1848 р. і ц. к. Технічна академія (к.к. Technische Akademie)

Революційні події «весни народів» 1848 р. завершилися катастрофічно для ц.к. Технічної академії – пожежа, яка виникла в результаті артилерійського обстрілу середмістя австрійськими військами знищила бібліотеку, яка налічувала до 2 тис. томів літератури, збірки мінералів, продукції і товарів, фізичні та хімічні інструменти із лабораторій*.

* Zajaczkowski W. C.k. szkoła politechniczna we Lwowie. Rys historyczny jej założenia i rozwoju, tudzież stan jej obecny. Lwów, 1894. S.49.

У 1861 р. у ц. к. Технічній академії були наступні наукові підрозділи:

1-й поверх

- 1-а і 2-а (хімічні) лабораторії;
- Кабінет хімії;
- Професорська лабораторія

2-й поверх

- Кабінет механіки;
- Бібліотека;

3-й поверх

- Кабінет природничої історії;
- Кабінет фізики;
- Фізична лабораторія;
- Кабінет товарознавства і мінералогії;
- Кабінет практичної геометрії

Приміщення ц. к. Технічної академії (к.к. Technische Akademie in Lemberg) (1861 р.) 1-й поверх

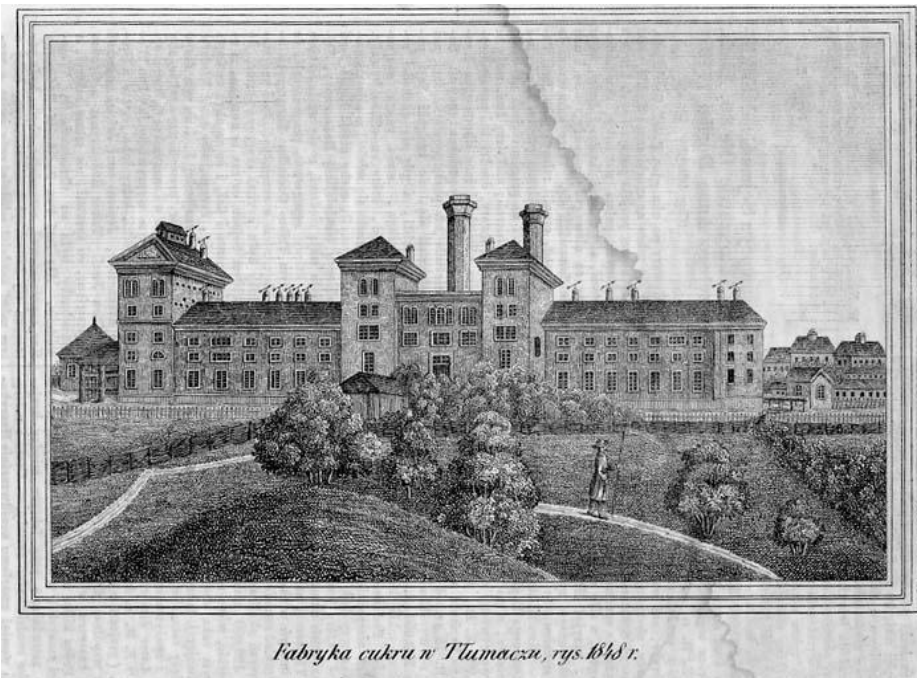
Приміщення ц. к. Технічної академії (к.к. Technische Akademie in Lemberg) (1861 р.) 2-й поверх

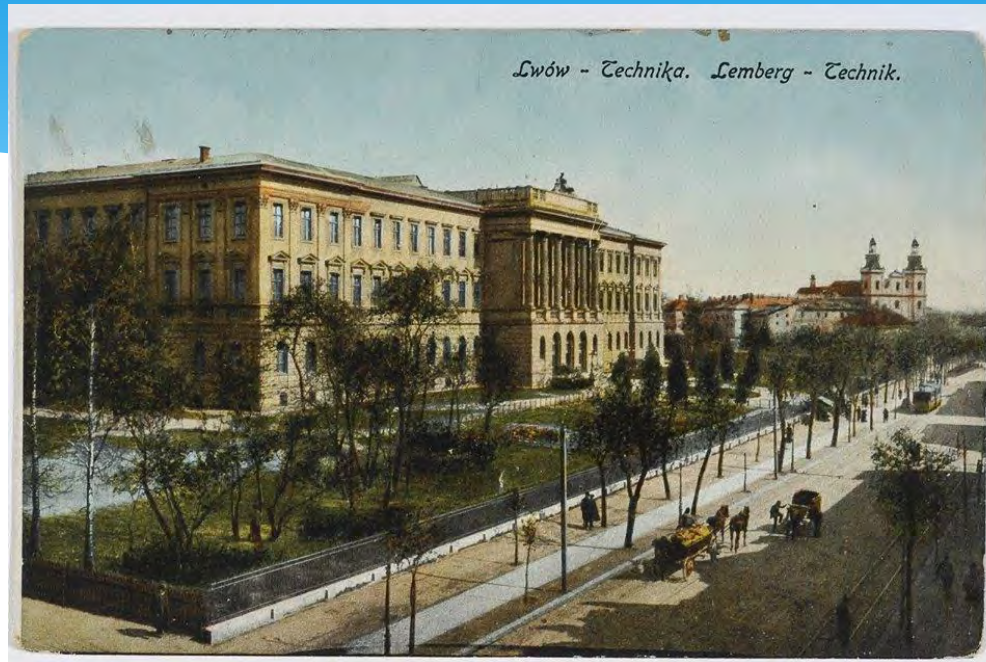
Приміщення ц. к. Технічної академії (к.к. Technische Akademie in Lemberg) (1861 р.) 3-й поверх

Фізична і хімічна лабораторії дозволяли проводити аналізи, в тому числі й на замовлення приватних промислових підприємств Галичини. Наприклад, у 1851 р. цукровий завод у Тлумачі просив здійснити аналіз патоки, а в 1853 р. тютюнова фабрика у Винниках замовила аналіз проб поташу, який використовувався для вирощування тютюну, також проводився хімічний аналіз мінеральних вод у Трускавці.

Період Вищої технічної школи (к.к. Technische Hochschule) 1871-1918 рр.

- * У листопаді 1871 р. ц.к. Технічна академія отримала статус вищого навчального закладу і згодом у 1877 р. нову назву Вища технічна школа (к.к. Technische Hochschule). Окрім лабораторій та наукових кабінетів, новими науковими осередками стали музеї, які діяли при кафедрах. Вони мали науково-практичне завдання для ілюстрації студентам в дії відповідних приладів. Станом на 1894 р. при кафедрах налічувалось 19 музеїв, зокрема три музеї інженерії, два музеї архітектури, музей механіки і теорії машин, хімії, фізики, математики, мінералогії та геології, зоології і ботаніки, електротехнічний музей та інші.

На **1894 р.** у ц. к. Вищій технічній школі були наступні наукові підрозділи:

1-й поверх

- Електротехнічний музей;
- Електротехнічна лабораторія;
- Гірничий музей нафти та озокериту;
- Музей механічної технології;
- Музей фізики;
- Фізична лабораторія

2-й поверх

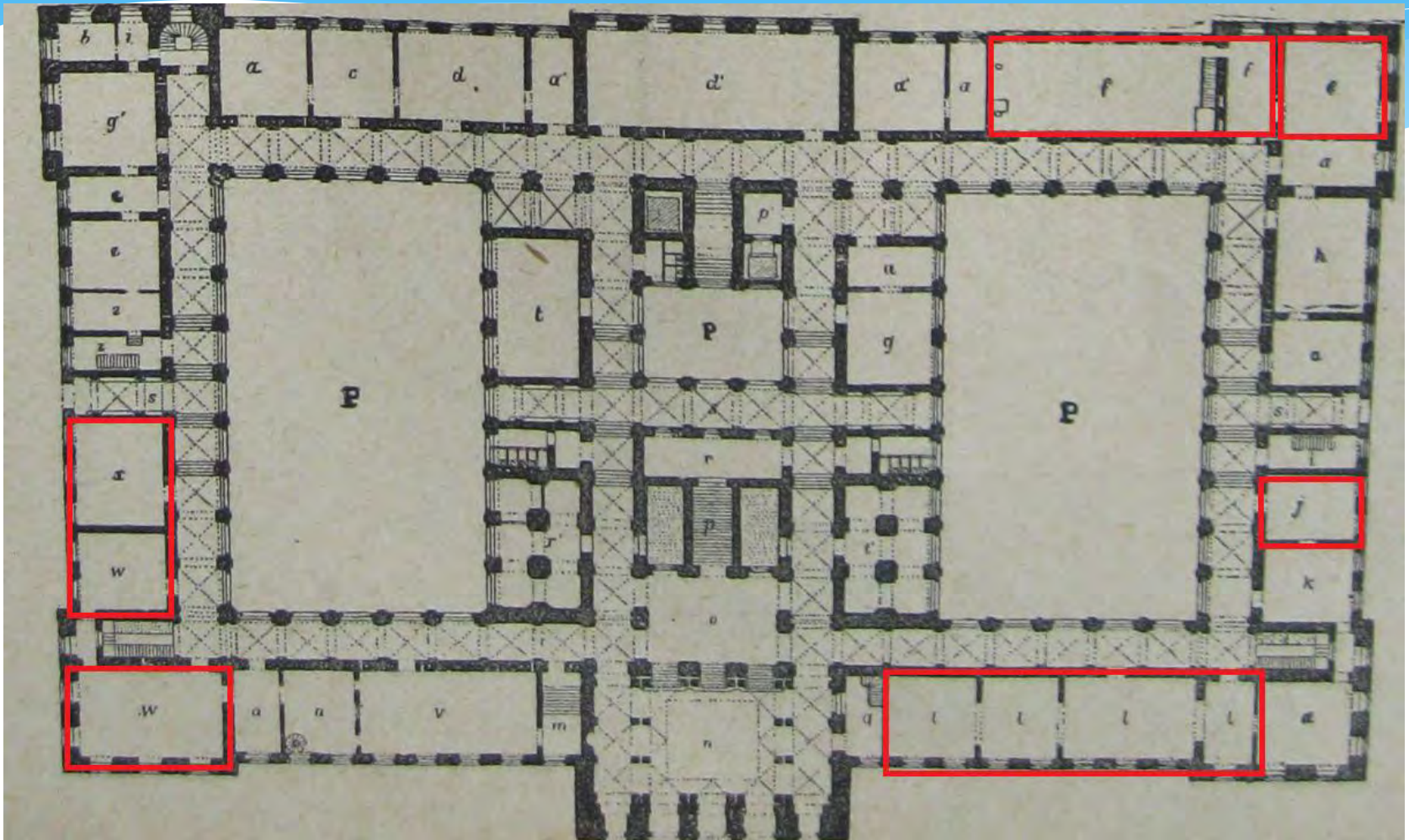
- Бібліотека;
- Музей архітектури I і II;
- Музей механіки;
- Музей будівництва машин

3-й поверх

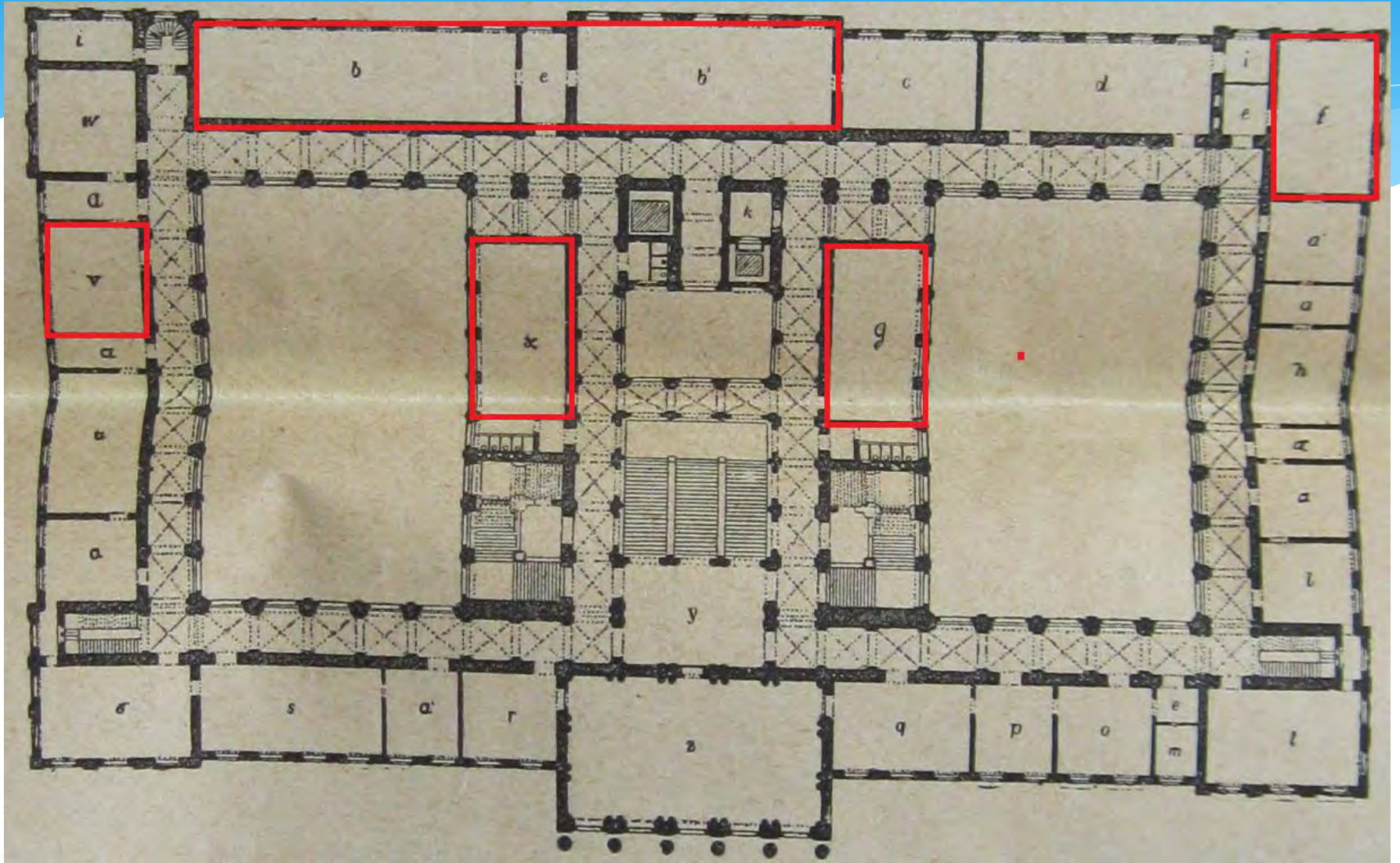
- Музей інженерії I, II, III;
- Музей мінералогії і геології;
- Музей зоології, ботаніки і товарознавства;
- Музей геодезії.

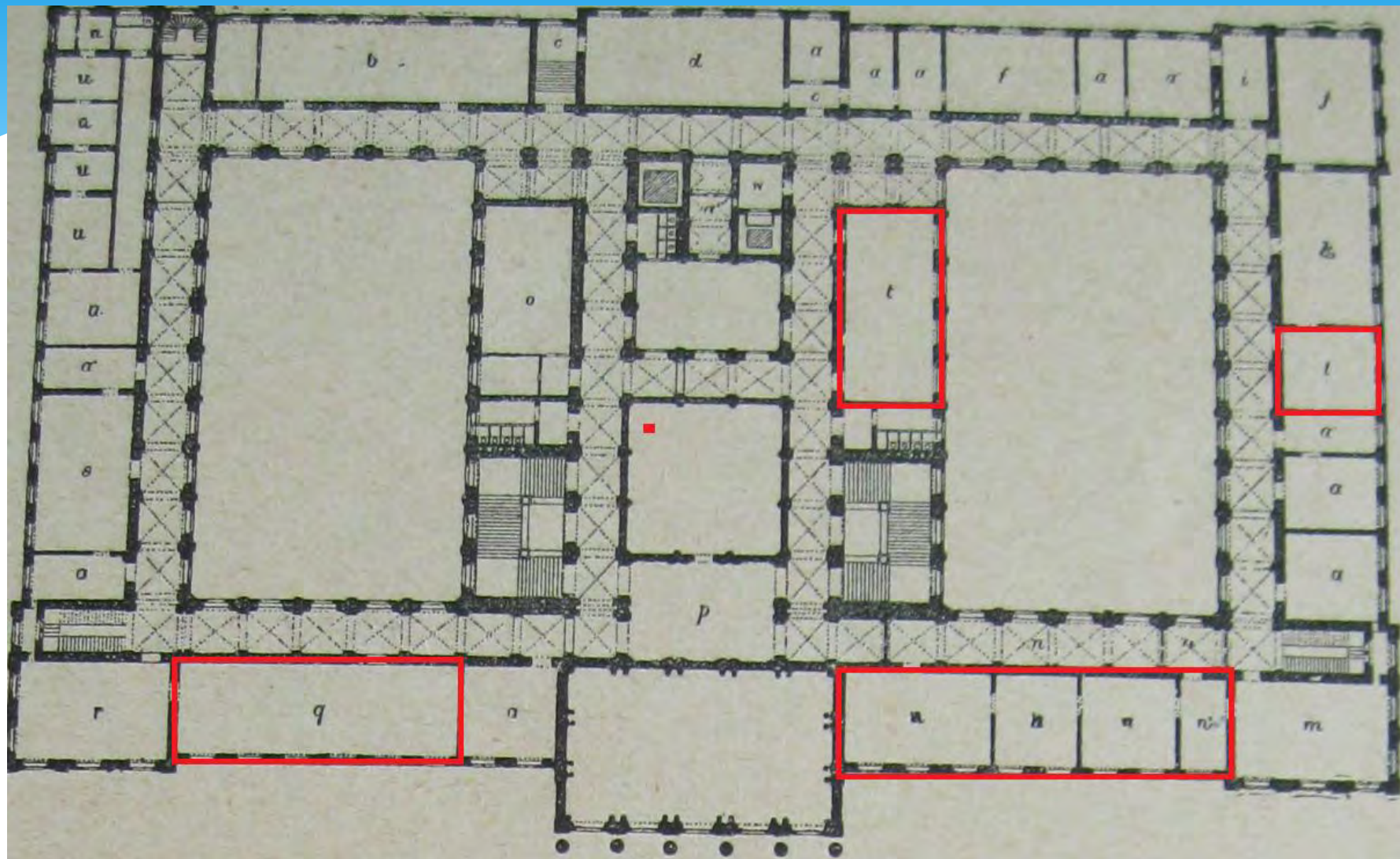
Приміщення ц. к. Вищої технічної школи (к.к. Technische Hochschule) (1894 р.) 1-й поверх

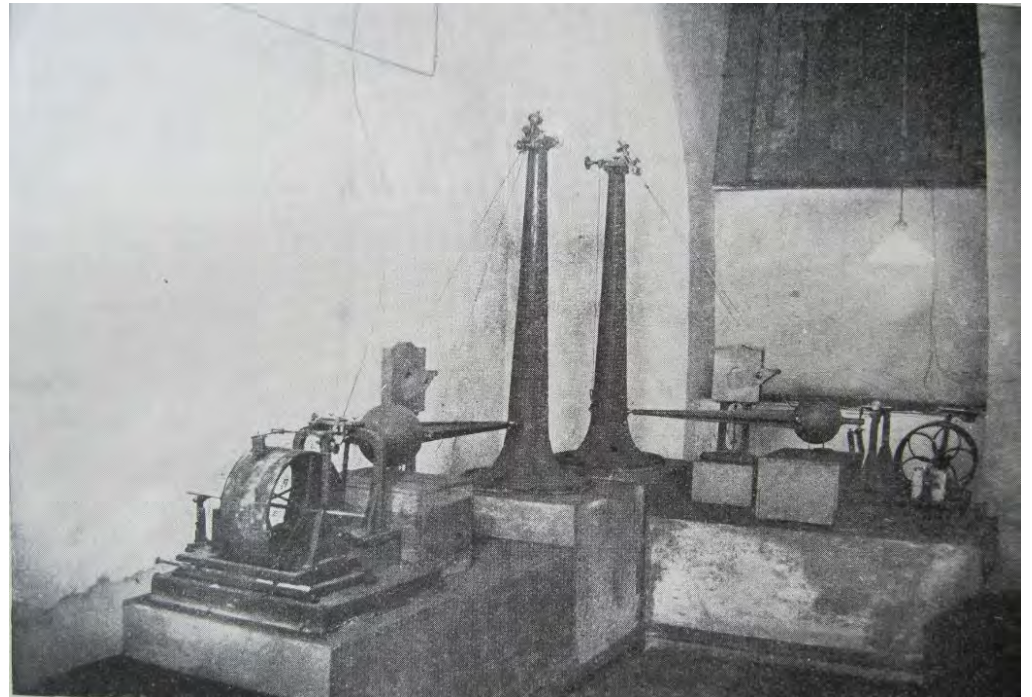
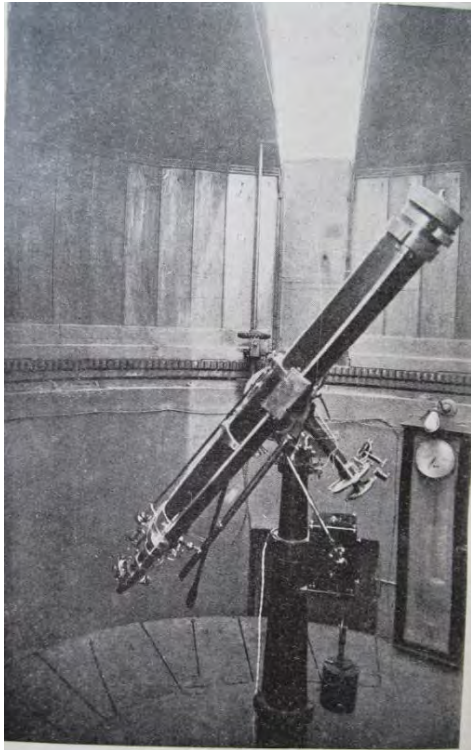
Приміщення ц. к. Вищої технічної школи (к.к. Technische Hochschule) (1894 р.) 2-й поверх

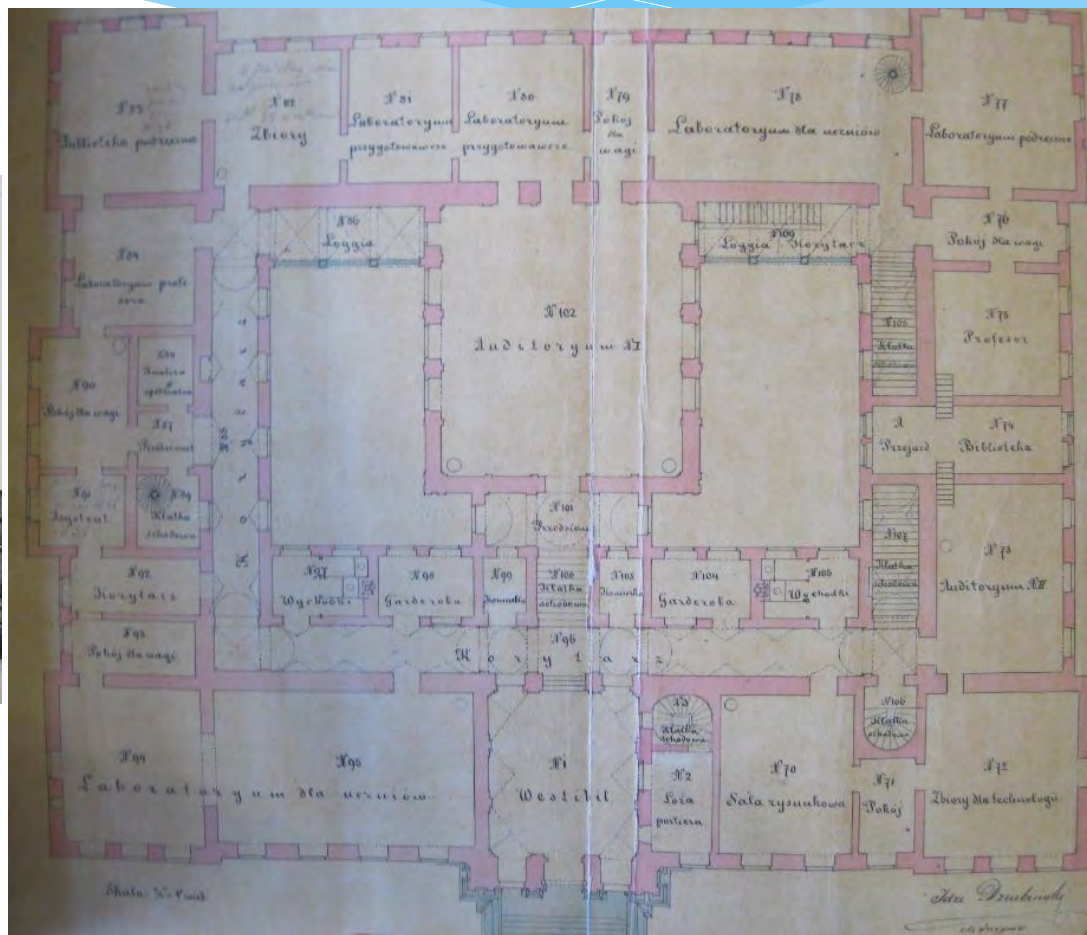
Приміщення ц. к. Вищої технічної школи (к.к. Technische Hochschule) (1894 р.) 3-й поверх

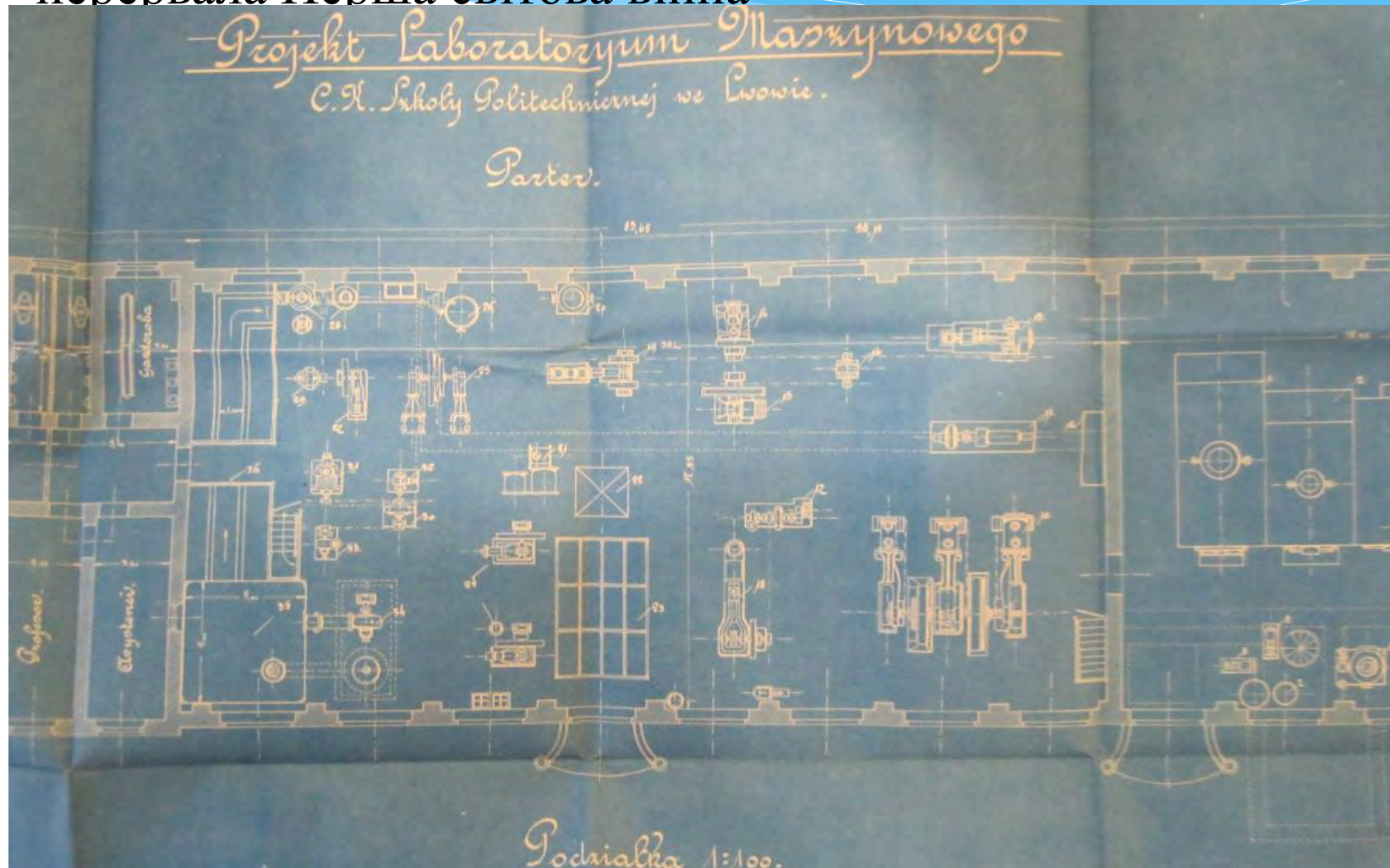
- З ініціативи ректора Юліана Медведського, у 1884-1885 навчальному році розпочато процес створення двох **дослідних станцій** - нафтової та керамічної, які знаходились у будівлі хімічної лабораторії. Важливе місце у науково-дослідній роботі Вищої технічної школи займала **астрономічна обсерваторія**, при якій діяла метеорологічна станція. Її плануванням займався ще професор Ю. Захарієвич, який розробляв проект головного корпусу в 1873-1874 рр., але ключовими стали дві дотації по 1700 золотих у 1882-1883 рр., які дозволили ректорату закупити астрономічне устаткування в міжнародній геодезичній комісії.

- Важливе місце в науковій роботі належало лабораторіям, яких в кінці ХІХ ст. налічувалось чотири: фізична, електротехнічна, хімічна та хімічної технології. Хімічні лабораторії розміщено в окремій будівлі спорудженій у 1876 р.

- У 1899 р. засновано дослідну механічну станцію, проте лишень у 1913 р. закладено фундамент окремого лабораторного приміщення, завершення будівництва якого перервала Перша світова війна

* Викладачі Вищої технічної школи здійснювали систематичні **наукові екскурсійні поїздки зі студентами** на промислові підприємства Австро-Угорщини та європейських країн. Наприклад, у 1899 р. такі поїздки проводили наступні викладачі: професор кафедри механічної технології Юліан Биковські, професор кафедри електротехніки Роман Дзеслевські, професор кафедри механіки і теорії машин Тадеуш Фідлер, професор кафедри мінералогії та геології Юліан Медведський, професор кафедри хімічної технології Броніслав Павлевські, професор кафедри дорожнього і водного будівництва Йозеф Рихтер, професор кафедри будівництва доріг, залізниць і тунелів Кароль Скібінський, професор кафедри будівництва мостів Максиміліан Тульє та професор кафедри геодезії I і II Северин Відт*. 22-28 липня 1902 р. таку наукову поїздку зі студентами 4 і 5 року навчання Відділу інженерії здійснили професори Кароль Скібінський, Ян Блаут і Максиміліан Тульє, де у Празі відвідали інфраструктуру водного будівництва на Влтаві і Лабі. У Кракові оглядали залізничну інфраструктуру, в тому числі залізничний вокзал у Подгожу. Окрім того, М.Тульє вирушив ще й до міста Росток, для огляду “фабрики мостів”.

*ДАЛО, Ф.27, Оп.2, Спр.784, Арк.15-15зв.

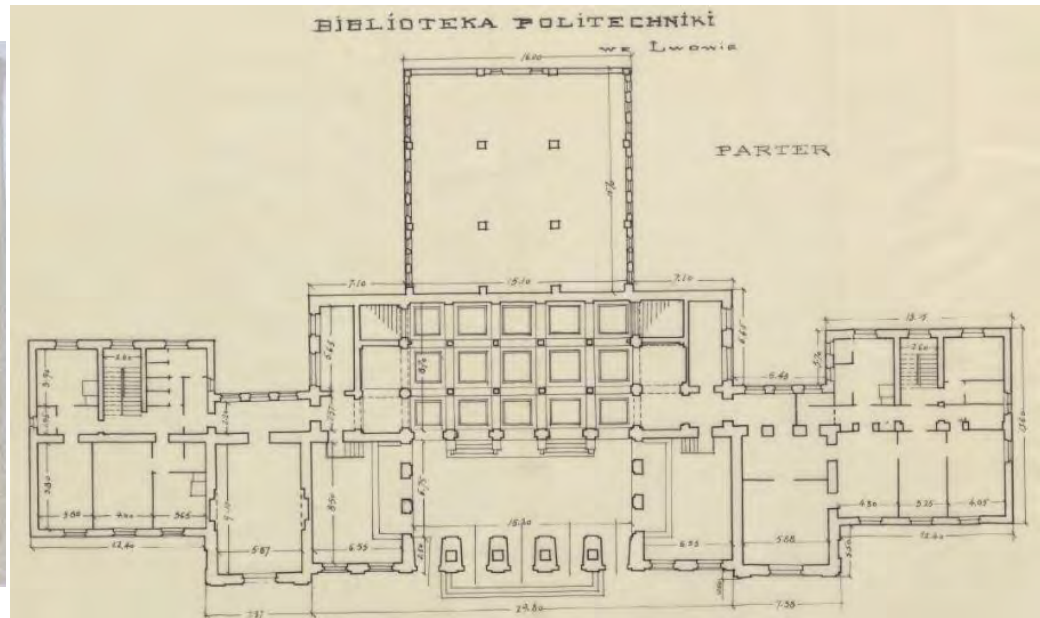
Львівська політехніка в 1919-1939 рр.

Під час Першої світової війни та наступних воєн (1914-1920 рр.) наукові підрозділи Львівської політехніки (Politechnika Lwowska) зазнали значних збитків. Попри важкий матеріальний стан керівництво навчального закладу в 1923 р. продовжило спорудження приміщення **машинної лабораторії**, який закінчили лишень у 1927 р. Паралельно засновано **радіотехнічну лабораторію**, під керівництвом проф. Тадеуша Малярські, яка однак через брак фінансів не змогла розгорнути широку дослідницьку роботу.

- Важливе значення для навчання і наукового пошук мало спорудження у 1929-1932 рр. будівлі **бібліотеки Львівської політехніки** за проектом др. Тадеуша Обмінського. Станом на 1939 р. в ній було зібрано близько 90 тис. томів навчальної та наукової літератури, половину якої складала німецькомовні книги. За рік бібліотеку в середньому відвідувало 40 тис. читачів*.

*Белоус І.О. Науково-технічна бібліотека Національного університету “Львівська політехніка”. Львів: Вид-во НУ “Львівська політехніка”, 2009. С.33.

Висновки

- * Таким чином, напередодні Другої світової війни Львівська політехніка була одним із найпотужніших наукових центрів польської держави, яка заслужено користувалась пошаною та авторитетом органів державної влади та промислових підприємств. Вибух нового світового військового конфлікту зумовив поразку Польщі та прихід до Львова радянської влади, яка мала принципово інше розуміння розвитку науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах СРСР.

Дякую за увагу !

Кузьмин Роман Ярославович

кандидат історичних наук, старший викладач
кафедри Історії, музеєзнавства і культурної
спадщини Національного університету

«Львівська політехніка»

kuzminroman7@gmail.com